

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі гроші виконують ряд важливих функцій: міра вартості (гроші забезпечують вираження і вимірювання вартості товарів, надаючи їй форму ціни), засіб обігу (гроші є посередником в обміні товарів і забезпечують їх обіг), засіб нагромадження здатність грошей бути засобом збереження вартості, представником абстрактної форми багатства), засіб платежу (гроші обслуговують погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин, що виникають у процесі розширеного відтворення), світові гроші (гроші обслуговують рух вартості в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами). Із появою грошей як цінності в суспільстві формується необхідний елемент пізнання, який розглядає їх в історико-еволюційному плані. Вони уособлюють у собі певну копилку яка немовби «накопичує» історичний сенс людської життєдіяльності, соціальну силу людини, котра урівнює можливості і права індивідів настільки, що виникає віра в надзвичайні можливості грошей. До теперішнього часу в соціально-філософських дослідженнях не приділялося належної уваги до виявлення соціальної сутності грошей в процесі розвитку як суспільства, так і культури, та їх значення для самовизначення людини. Відтак виявлення соціального змісту грошей в історії соціуму та культури має значний пізнавальний інтерес.

Мета дослідження. Розкриття проблеми еволюції ціннісного відношення до грошей в історії розвитку як філософської, так і економічної думки, уточнення основних понять соціальної сутності грошей, що розширить смисловий простір їх розуміння.

Об'єкт дослідження. Еволюція грошей в розвитку культури мислення.

Предмет дослідження. Сама сутність грошей пізнається при розгляданні їхньої еволюції. Економісти вважають причину через яку появились гроші у виникненні та розвитку торговельних відносин. Гроші могли бути різні: від різних речей (хутро, монети, камінці, ракушки) до тварин (худоба, собаки, кури, і так далі). Незалежно від того, що вони були різні, головна їхня функція залишалась незмінною – обмін одного ресурсу на інший, який більш корисний для особи. Разом з тим саме у цих властивостях і приховується парадокс: про гроші написано любить книг, і разом з тим «ми занадто мало знаємо про них» [4, с. 11], – говорить М. Фрідмен, визнаний лідер монетаризму ХХ століття. Опираючись на це, можна сказати, що гроші потрібно розглядати не як міру вартості і засіб платежу, не як засіб обігу і накопичення, а «гроші як особливий спосіб дивитися і думати, як специфічна постановка погляду культури, як потрібний і активно використовуваний нею інструмент мислення і компонент буття» [4, с. 12], – вказує І. Ескевич.

Мислителі античності анроглядають гроші як одну з цінностей цивілізованого суспільства. Аристотель, як і Платон, підкреслював важливу соціальну функцію грошей – бути засобом обміну, способом порівняння цінностей предметів один з одним [3, с. 34]. Поряд з цим античні мислителі розробляють проблему «буття», яка у Платона постає у формі зрозумілих сутностей – ідей. Вони є сутністю, а суть полягає в тому що існує «правда». Він визнає існування «небуття». Більше того: пізнання можливо завдяки взаємозв'язку між «буттям» і «небуттям», а також між суб'єктом та об'єктом пізнання. Таким чином гроші – також результат відносин, що виникають у процесі формування суспільства, його раціоналізації. Завдяки такому ставленню пояснюється не тільки можливість пізнання буття (ідей), а й їх зв'язок.

У середні віки мислителі використовували переважно нормативний метод дослідження, переважають оціночні судження з позицій християнського вчення. Використання грошей було обов'язково пов'язане з дотримання релігійно-етичних правил, на які посиляється церква, інструктажі і, за необхідності, керівництво або засудження користувачів грошей. Євангельські тексти, що засуджують багатство та гроші («Хто любить гроші, навряд чи уникає гріха»), висловив суть економічного та релігійного контексту, в який використовував гроші в середньому віці: засудження жадібності як смертного гріха, підтримка милосердя і, нарешті, з точки зору спасіння, найважливіше для чоловіків і жінок середньовіччя – похвала бідних і образ бідності як ідеал, втілений в Ісусі «[6, с. 12].

В умовах «грошового ладу», або «економічної цивілізації», гроші ставлять людину перед необхідністю раціонального обґрунтування своїх дій. І в цьому сенсі потрібно погодитися з Г. Зіммером, який вважав, що розвиток інтелекту йде паралельно з розвитком грошового господарства. Більше того, гроші сприяють розвитку «суспільного інтелекту», ставлячи соціум перед необхідністю громадського контролю над «вільною грою ринкових сил» [5, с. 38]. В праці Г. Зіммера «Філософія грошей» йдеться про те, наскільки ефективним винаходом виявилися гроші. У них матеріалізується вічна мрія людини за допомогою символу, талісмана мати владу над світом і власною долею. Гроші – «мерзений метал». Але заради нього люди «гинуть, йдуть на злочин, продають тіло, душу і розум» [5, с. 39].

Як відомо, у Новий час розрізняють філософію та економічне знання. У цей період гроші «втрачають свою основну основу» у філософських роздумах і переходять у предметне поле економіки, стаючи не лише економічною категорією, але і філософсько-економічною. З'являється «Кількісна теорія грошей», яка створила відповідну методологічну основу для характеристики принципів формування вартості грошей. Поняття «грошова вартість» є суто умовні, як і погляди на розуміння явища «цінності».

Найважливішою передумовою власності і грошей Г. Гегель вважав свободу. Гроші є невід'ємною частиною власності, є «вкладання волі в річ», і тим самим особа дає собі «зовнішню сферу своєї свободи» [2, с. 401]. Стверджуючи, що речі, на відміну від вільної особистості, є «невільними, позбавленими індивідуальності, безправними», мислитель трактував власність як еманацию (сходження) «абсолютної ідеї», завдяки якій особистість переходить із суб'єктивного змісту в об'єктивний. «Розумність власності полягає не в задоволенні потреб, а в тому, що знімається гола суб'єктивність особистості. Лише у власності особа виступає як розум» [2, с. 405], – зазначав мислитель. У власності особистість знаходить для себе «зовнішню сферу свободи». Рення.

Марксист критикує і заперечує «світ грошей». Для О. І. Субетто, згідно «законів діалектики», гроші еволюціонують в «антигроші», вірніше, в гроші, які заперечують «товарні гроші», що беруть участь в товарних відносинах. Заперечуючи заради створення свого, «часто» грошового світу, де формується «чистий кругообіг грошей», який переколює «світову карту капіталорозподілу», під керівним впливом світової «фінансової капіталократії», котра уособлює собою «диктатуру великих грошей». Тут важливим є те, що «еволюція відчуження грошей і відчуження капіталу, що уособлюється самою появою світової капіталократії і грошового «кіберпростору», переходить у все збільшуюче відчуження людини від людини, капіталу від людини, капіталу від екології і природи» [7, с. 55], – переконаний О. І. Субетто.

Отже, нам потрібно звертати увагу на ціннісний характер грошей, а не абстрактний та безособовий характеру, виходячи з їх ідеальної природи. Вони є зручним засобом передачі всіх цінностей, які не є предметом «Зважування» або «вимірювання» за кількісними характеристиками і т. Д. Через це вони не дотримуються звичайної шкали значення. Аналіз поглядів мислителів попередніх культурно-історичних епох показав, що ціннісного підходу немає використовувється при дослідженні явища грошей. Сучасна філософська думка ще не прийшла до чіткого розуміння грошейні з точки зору явища грошей, ні з точки зору методології дослідження. Про це свідчить їх еволюція, яка демонструє різноманітні принципи та підходи до їх розуміння та дослідження.

Список використаних джерел

1. Везерфорд Дж. История денег: Борьба за деньги от песчаника до киберпространства / Дж. Везерфорд; [Пер. с англ. Т. Слуцкой, И. Сиснёва]. – М. : ТЕРРА–Книжный клуб, 2001. – 320 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Философия права / Г. В. Ф. Гегель; Пер. с нем.; Ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсесянц. – М. : Мысль, 1990. – 524 [2] с. – 1 л. портр. – (Филос. наследие).
3. Гончаров В. В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу / В. В. Гончаров // Мандрівець. – 2008. – № 4 (75). – С. 33–37.
4. Ескевич И. В. Метафизика денег. Три действия с прологом и эпилогом / И. В. Ескевич. – М. : Эксмо, 2006. – 272 с.
5. Зиммель Г. Философия грошей / Г. Зиммель. – К. : Промінь, 2010. – 504 с.
6. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии / Ж. Ле Гофф. – СПб.: ЕВРАЗИЯ, 2010. – 224 с.
7. Субетто А. И. «Мир денег» как форма отчуждения человека от человека и природы / А. И. Субетто // Россия как цивилизация денег. – М. ; Волгоград: Волгоградское научное издательство, 2008. – С. 55–62.